Приказ
УДК: 821.09-93-312.9(049.32)
DOI: 10.5937/zrffp55-57349

ГЕНЕРАЦИЈА Z, АНДРОИДИ И ПАПИРНА ЧУДОВИШТА

(ДРАГОЉУБ ПЕРИЋ, *ГЕНЕРАЦИЈА Z, АНДРОИДИ И ПАПИРНА ЧУДОВИШТА: ОГЛЕДИ О САВРЕМЕНОЈ ФАНТАСТИЧНОЈ ПРОЗИ ЗА ДЕЦУ*, НОВИ САД: ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ – ЗМАЈЕВЕ ДЕЧИЈЕ ИГРЕ, 2024, 191 СТР.)

Младен М. ЈАКОВЉЕВИЋ[1]
Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност
Косовска Митровица (Србија)

[1] mladen.jakovljevic@pr.ac.rs; https://orcid.org/0000-0002-8195-7263

Примљен: 5. 3. 2025.
Прихваћен: 10. 3. 2025.

ГЕНЕРАЦИЈА Z, АНДРОИДИ И ПАПИРНА ЧУДОВИШТА

Монографија Драгољуба Перића, ванредног професора Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, чији је пун наслов *Генерација Z, андроиди и папирна чудовишта: огледи о савременој фантастичној прози за децу*, захтевни је подухват посвећен сегменту књижевности који није у фокусу великог броја истраживача. Наиме, опредељењем да своју студију посвети појавама у (релативно) маргиналним делима српске књижевности за децу, која укључују научнофантастична, хорор и фантазијска остварења објављена након 2000. године, аутор се упушта у сложени задатак жанровског одређења, анализе кључних елемената, интерпретативних увида и идентификовања значајних токова и модела у савременој српској књижевности за децу, уз могућу креативну методичку примену у настави.

Ова монографија од 191 стране неуобичајеног формата, квадратног облика, са илустрацијама Катарине Несторов и Бојане Трајковић, састоји се од десет целина. Првих седам поглавља чине огледи о дечијој књижевности, логично структурирани у низу који иде од научних и интерпретативних увида у савремену књижевну продукцију за децу – укључујући теоријска промишљања обликована замашном научном апаратуром сачињеном од значајних страних и домаћих аутора и критичара – до предочавања иновативних методичких приступа тумачења књижевних дела у настави. Осма целина је ауторов поговор о књизи, који прати поглавље Прилози, у оквиру којег су наведене коришћене скраћенице, извори и литература, и на крају следи Индекс имена аутора.

Прво поглавље, чији је наслов „(У покушају) митске ре-нарације", чини оглед „Реконструкција словенског пантеона у књизи *Каљави коњ* Весне Алексић", у којем аутор анализира словенску митологију, тачније њене фрагменте и модификације у наведеној збирци прича. У настојању да попуни историјске празнине, ауторка посеже за фикцијом која „добија простора за различите креативне надоградње" (Перић, 2024, стр. 12). Међутим, примећује Драгољуб Перић, док реконструише елементе словенске митологије у кратким причама, у настојању да сачини богат свет словенске митологије, ауторка уводи нефункционалне ликове и непотребне детаље, па чак и драстично одступа од словенске митологије, што резултира расплињавањем

наративног тока, са фрагментима мита распоређеним у „необичне (а неретко чудне или произвољне) констелације" (Перић, 2024, стр. 23).

Друго поглавље, „Фантастика за децу у контексту савремене 'високе' фантастике", чине два текста: „Романи српске 'епске' фантастике у новом миленијуму (преглед наративних стратегија обликовања слике света, ликова и сижејних модела)" и „Деца и други суперхероји у борби против зла" у којима аутор дела тумачи у жанровском контексту такозване епске или високе фантастике, дотичући се проблематике дефиниција фантастичне књижевности и њених бројних (под)жанрова. Овај сегмент књиге посвећен је обликовању фантастичног света, ликовима условљеним оквирима жанра (укључујући борбу деце јунака са силама зла), сижеима са иницијацијским сценаријима и обредима прелаза, као и гејмификацији и толкинизацији фикције у бројним домаћим остварењима: *Црном цвету* Бобана Кнежевића, *Косинтасу* Александра Тешића, *Виру светова* Мине Тодоровић, *Авену и јазопасу и Земљи Ваука* и *Деци Бестрапије* Уроша Петровића, *Зеленбабиним даровима* Иване Нешић и *Бајци над бајкама* Ненада Гајића, уз осврте на још неколико дела. Отворено и критички утемељено истичући вредности и мањкавости наведених дела, аутор указује на могућу улогу анализираних дела у конституисању одређених типова фантастичне прозе.

У оквиру трећег поглавља „Папирни универзуми", текст „Светови клепсидре или како живети заједно", сеже у фикционални свет хексалогије *Океан од папира* Зорана Пеневског који, примећује Драгољуб Перић, користи стратегију скицирања „микросвета", из којег јунак креће у авантуру, током које открива устројство и чуда „великог" света. У овом неконвенционалном остварењу, које почива на измишљању, преплићу се креација и осмишљавање као покретач радње и стваралачки, односно списатељски чин. Тиме се ефектно наглашава суштина фантастичне књижевности, која уплиће елементе стварносног са фантастичним и тако показује да се стварно не разликује суштински од измишљеног, због чега фантастични светови првенствено говоре о стварности.

Четврто поглавље „У мраку или како победити страх – хорор фантастика и књижевност за децу" састоји се од два текста посвећена донедавно маргиналном жанру, како у научној тако и у књижевној продукцији, а у оквиру којих се анализира обликовање ликова чудовишта и однос према *другом* и *другости* уопште. У првом тексту, насловљеном „Демонски ентитети у савременом српском хорор роману за децу", анализирани су романи *Црна птица* Александре Јовановић и *Таракан* Милке Кнежевић Ивашковић. Уз констатацију да се први хорор романи за децу у светској фантастици јављају тек седамдесетих година XX века, а у српској тек почетком овог века, аутор у тексту „Статус хорора у савременом српском фантастичном роману за децу (2003–2023)" указује на хорор елементе у романима Уроша Петровића, Мине Тодоровић, Иване Нешић и Александре Јовановић.

У петом поглављу „Књиге, андроиди и други гецети" у тексту „Роман и 'паметни' телефон – откривање могућности нелинеарног читања (*Зедси*

Гордане Влајић)" анализирају се покушаји креирања првог нелинеарног романа за децу спојем текста и хипертекста интегрисањем QR кодова, фрагментизовањем поглавља, редукованом реченицом и сегментирањем епизода и фуснотама са дискутабилним резултатима, будући да бројни елементи често не припадају основној нарацији.

У поглављу „Ка научној фантастици" у прилогу „Андроиди деца или о смислу хуманитета" указано је на значајну чињеницу да и роман за децу може успешно обрађивати теме постојања и људскости, које у роману *Биће једном* Угљеша Шајтинац успешно интегрише у научнофантастични оквир.

У последњем поглављу „Фантастична проза у настави" разматра се методичка примена одабраних дела књижевности за децу у текстовима „Интернет роман и наставни рад на бајци" и „Наставно тумачење 'Књиге за Марка' Светлане Велмар Јаковић". У првом прилогу предочава се конкретан модел рада на бајкама *Briar Rose* Роберта Кувера и *Трнова ружица* Браће Грим с намером да инспирише децу и наставнике на нове моделе читања. Други текст бави се приповеткама из збирке *Књиīа за Марка* Светлане Велмар Јанковић као примерима прозе којом се активно може допринети поштовању и очувању националног и културног идентитета, уз супротстављање глобализацијским трендовима унификације и креирања безидентитетске монокултуре.

Осмо поглавље „О књизи" предочава ауторове намере уз кратку рекапитулацију садржаја монографије. Девето поглавље чини списак литературе, која укључује бројне релевантне, добро познате наслове, домаће и стране, као и оне новије, актуелне, који предочавају нове интерпретацијске моделе. Све њих аутор зналачки користи да потврди своје увиде и уједно укаже на утицај који теоријска и прозна дела имају на преобликовање домена фантастичне књижевности за децу, показујући да је овај сегмент књижевности на српском језику у изузетно динамичном процесу развоја.

Монографија *Генерација Z, андроиди и пајирна чудовишта: оīледи о савременој фанūасūичној īрози за децу* Драгољуба Перића биће значајна изучаоцима фантастичне књижевности за децу, студентима, али и широј читалачкој публици. Корпус сачињен од наслова објављених од почетка века, њихово зналачко тумачење уз указивање на вредносне аспекте, аналитички приступ, методичност, логична структура и уобличеност садржаја чине ову монографију изузетно значајним и вредним насловом, који доприноси бољем разумевању значаја дечије фантастичне књижевности и фантастике уопште.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons аутūорсūво-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).